

lijk hebben, dan ziet het er met de Vrije Universiteit heel slecht uit; en dan moeten de curatoren Prof. Hepp niet verzoeken, wat — thans blijkens het géén-proefballon zijnde bericht van Dr van Es — hem is verzocht; want dan is het voor de Vrije Universiteit nuttig, dat de wacht betrokken wordt; en het kerkelijke bezwaar, dat een lid-der-commissie van acht toch maar publiceert over wat de commissie nog beoordeelen moet, gaat als kerkelijk bezwaar de Vrije Universiteit als zoodanig en rechtstreeks niet aan (zoo men wil);

hebben echter zij gelijk, die over de concrete beweringen van Prof. Hepp denken zooals ik, dan is de toestand aan de Vrije Universiteit in de verste verte niet bedrevend, gelijk men op gezag van de Professoren Kuyper en Hepp zou hebben moeten gelooven.

Het is derhalve „weinig bemoeiend“, dat het pogen, ook van „De Reformatie“, om de Vrije Universiteit te zuiveren van zoo zware klacht, door één der curatoren dezer inrichting zoo weinig is verstaan. Kan ieder wel bij Dr van Es „gemakkelijk opmerken, van welken kant de wind eigenlijk waait“? Ik vrees van neen. Hoe het zij, Dr van Es behoeft den hoogleraren Kuyper en Hepp geen zelfbeheersching toe te wenschen ten overstaan van een „gejuich“, dat heelemaal niet is aangeheven; doch verblijde zich met ons, dat de „zelfbeheersching“ gelukkig reeds zich wederom heeft vertoond, toen n.l. „De Heraut“ schreef: Prof. Hepps critiek is de zijne, niet de mijne, en: er is allicht misverstand in het spel. Over deze zelfbeheersching verblijde ik mij; en het zou de Vrije Universiteit ten goede komen, als Dr van Es een oorzaak van dank niet ontkenne, als de erkenning dier oorzaak bij anderen een aroma hem scheen te hebben, dat er toch heusch niet in lag.

Overigens: nu men van deze twee zijden het bericht van „De Rotterdammer“ afwijst, zullen wij tot onzen spijt ons werkprogramma niet meer daardoor kunnen laten beheerschen. We zullen derhalve op de zaken nog wel eens moeten terugkomen, ook daarin den vrede dienende.

K. S.

Replik.

In „De Heraut“ van 16 Mei antwoordt Prof. Kuyper als volgt op mijn „Reformatie“-artikel van 23 April 1937:

De Veenhof van Haarlem heeft in „De Reformatie“ mijn klacht, dat hij, citeerende de aanbeveling, die ik schreef voor het werk van mijn collega Vollenhoven: „Het Calvinisme en de Reformatie der Wijsbegeerte“, wel enkele opmerkingen overnam, maar juist wegliefte mijn ernstigste bedenking, die ik had, en daardoor een verkeerd en misleidende indruk gaf, alsof ik niet meer bezwaren had dan de door hem genoemde, geantwoord, dat deze laatste kritische bedenking niet het filosofische stelsel maar het dogmenhistorische deel van Prof. Vollenhovens geschrift betrof en waar het hem te doen was om mijn beoordeeling van het filosofische deel, hij daarom deze kritiek niet vermeldde.

Natuurlijk neem ik gaarne aan, dat deze weglating dus niet met opzet bedoeld was, maar het argument zelf houdt geen steek. Immers mijn bezwaar gold niet alleen en zelfs niet in de eerste plaats, dat Prof. Vollenhoven zich „dogmenhistorisch“ vergiste, — wat een historische kritiek zou geweest zijn, — omdat hij aan Augustinus een meening toeschreef, die m.i. onjuist was, gelijk ik trachtte aan te toonen, maar veel ernstiger, dat Prof. Vollenhoven hier zelf blijkbaar een gevoelen verdedigde, dat ik in strijd achtte met wat onze beste Theologen ons geleerd hebben. Dit was dus wel degelijk een kritiek op een onderdeel van het filosofisch stelsel van Dr Vollenhoven. Daarom had De Veenhof m.l. niet het recht, waar hij mij citeerde, juist deze kritische bedenking weg te laten. De derde brochure van Prof. Hepp, waarmee ik mijn instemming betuigde, ging toch juist over dit punt in kwestie.

Hierop moge ik als volgt antwoorden:

1o. Het bewuste art. werd door mij geschreven vóór de derde brochure van Prof. Hepp verschenen was.

2o. Heel de kwestie van de naturen van den Christus bleef dus totaal buiten beschouwing.

3o. „K Wilde alleen aantoonen, dat alle bezwaren door Prof. Hepp tegen Prof. Vollenhovens zielsbeschouwing geuit en door Prof. K. in 1937 gedeeld, door Prof. K. in 1934 met geen woord werden genoemd.

4o. Nergens en nooit beweerde ik, dat Prof. K.'s bezwaar tegen het historische deel van Prof. Vollenhovens boek alleen maar de aanwijzing was van een dogmenhistorische vergissing en geen kritiek op Prof. V.'s eigen gedachten! Ik schreef alleen, dat het een kritiek was die betrekking had op de christologie en ik, die schreef in verband met de kwestie de ziel rakende, daar dus niets mee te maken had! Dat is heel wat anders.

5o. Dankbaar aanvaard ik Prof. K.'s verzekering inzake de oprechtheid mijner bedoeling bij het citeeren.

C. V.

Een bekroond boek.

De Straat van de Visschende Kat, door Jolán Földes. — H. P. Leopold's Uitg.-Mij., Den Haag.

Er zijn mensen, die ten opzichte van een bekroond boek bij voorbaat al een sceptische houding aannemen. En die houding is niet altijd ongerechtvaardigd. Immers, het gaat bij roman-prijs-

vragen als bij schoonheidswedstrijden. Laten we aannemen dat de jury inderdaad de schoonste der schoonen uit de rij kiest, maar dan blijft toch de vraag: zijn er onder degenen die niet naar den prijs meedongen soms geen gratiën, die de bekroonde ver in de schaduw zouden stellen? Er zijn schrijvers, die aan een prijsvraag niet mee zouden doen. We denken b.v. aan een figuur als Aart van der Leeuw, wiens „Kleine Rudolf“ voor vele bekroonde boeken niet behoeft onder te doen. Zijn boeken zullen nooit „modeboeken“ worden. Ieder acht zich aan zijn literair fatsoen verplicht, toch minstens één deel van de trilogie van Gulbransen te hebben gelezen (waarmee overigens niets ten nadeele van deze trilogie bedoeld wordt), maar een boek als het fijnzinnige, tintelende „Ik en mijn speelman“ wordt door den gemiddelden romanlezer niet gewaardeerd.

En toch, wie dit boek van mevrouw Jolán Földes, dat voor alle etalages te vinden is, (of te vinden was, want roem verwelkt snel), met den denklijken naam van „modeboek“ zou willen disqualificeeren, en daarom ongelezen laten, doet dit bekroonde werk onrecht. Want „de Straat van de Visschende Kat“ is niet alleen een merkwaardig boek, het is ook een mooi boek.

Het is te begrijpen dat juist in een internationale prijsvraag (twaalf landen verleenden hieraan hun medewerking), dit boek bekroond werd. Want deze Hongaarsche schrijfster geeft hier een stuk leven, zooals dat in de na-oorlogsche jaren geleefd werd door de „Heimatslosen“, door de uitgewekenen. Na den oorlogs-wereldbrand hebben ze hun vaderland verlaten, en nu leven ze in een vreemd land, als ballingen. Mevrouw Földes onderscheidt drie soorten emigranten: zij die om politieke redenen hun vaderland hebben moeten verlaten; zij die om economische redenen naar het buitenland trokken, en tenslotte de groep van hen, wie de grond in het vaderland te heel onder de voeten werd, m.a.w. die gedwongen werden in 't buitenland een heenkomen te zoeken.

Tot de tweede groep behoort het gezin van den eerzamen Hongaarschen bontwerker Barabás. Hij kan in Budapest den kost niet meer verdienen. Bontmantels zijn daar geen dagelijksche dingen meer. En er zit nog precies genoeg van den avonturier in vader Barabás, om met zijn degelijke, provinciaalsche vrouw en hun drie kinderen naar Parijs te trekken, waar een goed vakman nog wel zijn brood kan verdienen. Uit de Budapestse proletariërswijk wordt dit gezin overgeplant naar de „Rue du Chat qui Pêche“, in het hartje van Parijs, waar een wonderlijk conglomeraat van nationaliteiten en rassen leeft, of zich in het leven tracht te houden. Ontworstelden zijn het, ballingen, eenzaam levend in de wereldstad Parijs.

Daar is Bardichinov, de oude Russische edelman. In zijn paleis in Sint Petersburg is nu de stadsreiniging ondergebracht. Daar is Livv, de sympathieke Litausche socialist, in zijn vaderland door de contra-revolutionairen ter dood veroordeeld. Ze spelen samen hun spelletje schaak, en de oude Russische bankier hoopt de revanchepartij over een jaar — maar nu heusch uiterlijk over een jaar — in zijn paleis te Sint Petersburg te kunnen spelen. Ze debatteeren eindeloos over politiek, en Bardichinov zegt: „Mijn vrienden hebben hen (Livv's familieleden) in den dood gejaagd, zooals zijn vrienden mij beroofd hebben. En nu zitten we hier, twee zwervers, en soms debatteeren wij er over wie van ons tweeën voor het ware ideaal kapot gemaakt werd“. Daar is Alvarez, de Spaansche anarchist. Vader Barabás kijkt hem aandachtig aan als hij aan hun tafeltje in de tapperij verschijnt, want tot nu toe dacht hij dat anarchistischen hommen in hun vestzakje droegen, en rauw menschenvleesch aten. Zoiets doet Alvarez niet. Hij bestelt frambozen-limonade, want hij is geheel-onthouder en vegetariër. Hij is een oude heer met grijze haren en een roodbruin gezicht, binnen tien minuten legt hij zijn heele anarchistische opvatting uit, en de sinds jaren durende politieke debatten gaan nu, verrijkt met nieuwe stof, onveranderd door.

Ook wordt het gezelschap in het tapperijtje op een dag verrijkt met een nieuw lid, een Griekschen vluchteling, Papadakis. Hij geeft een schreeuw als hij binnenkomt, en drukt de negenjarige Klari Barabás tegen zich aan om haar te knuffelen. „Met een stroom van woorden vertelt hij opgewonden en koortsachtig bevend over de avonturen van Kondylis in Klein-Azië, over den guerilla-oorlog van Kemal, over den nacht toen zijn vrouw door de Turken vermoord werd en zijn huis boven zijn drie kinderen in brand gestoken. Hij vluchtte van Kondylis naar huis, door de Turksche voorhoede heen, want er kwam bericht, dat de troepen van Kemal daar langs zouden trekken. Hij vluchtte naar huis en vond rookende puinhoopen.

„Het oudste kind was net zoo groot als zij“, wijst hij op Klari, en drukt haar tegen zich aan. Ze leunt tegen den schouder van den Griek en luistert naar zijn woorden, alsof het een kindersprookje is wat hij vertelt. Kindersprookjes zijn zoo in 1922 in Europa“.

Tusschen al deze mensen leeft het gezin Barabás, groeien hun kinderen op. Voor de ouderen is aanpassen het moeilijkst, de kinderen hebben

hun jeugd mee. Wel worden ze in het begin op school aangestaard alsof ze kannibalen zijn, maar al gauw zien de kinderen dat Klari Barabás net zoo'n kind is als zijzelf, dat ze de beeldspraak van een uitgestoken tong verstaat, en dat ze net zoo hard kan gillen als zij.

In deze zelfbewuste, nuchtere jongste Barabás heeft Jolán Földes een prachtige gave figuur gegeven. Zij is tenslotte de eenige wie het gelukt een echte Fransche „Claire“ te worden, want ook Janni wordt geen Parijzenaar, al heet hij Jean. En Anna Barabás wordt wel een Parijsche coupleuse, maar blijft een Hongaarsche jonge vrouw.

Er ligt een stille, groote tragiek in de teekening van deze menschenlevens, van deze vogelvrijen. Een tragiek, die waarlijk niet alleen uitkomt in de aan scherven geslagen levens van een Papadakis en een Alvarez, maar ook in het gezin Barabás, dat toch een net burgerlijk bestaan leidt tusschen de emigranten. De goede, degelijke vrouw Barabás, die een dochter van een ambachtsman uit de provincie is, kan op den derden schooldag van Janni en Klari niet bekomen van haar verbazing en verontwaardiging. „Eenstemmig eischen de beide kinderen een „quart de rouge“ op, de kwart liter rooden wijn, die een normaal en onontbeerlijk onderdeel is van het twaalfuurtje van elk Fransch schoolkind. Vrouw Barabás had er gewoon verstand van gestaan, en voor haar oogen was het bekende aanplakbiljet uit Budapest verschenen: „Alcohol is vergif, alcohol stompt af, alcohol brengt verderf!“. Ze gaf de kinderen allebei een mep om hun ooren, toen brak ze in jammern los. Ze schold op de school, op het land, op de regering“.

Als ze echter merkt, dat de kinderen op school wijn van de anderen krijgen, uit medelijden, en dan soms heel wat meer dan een kwart liter, geeft ze toe.

„Dien heelen dag had vrouw Barabás met behuilde oogen rond geloopt. „Ze richten mijn kinderen te gronde“, prevelde ze verbitterd. Maar den volgende dag gaf ze Anna geld om een halve liter wijn voor de kleintjes te koopen“.

Laat de recensent altijd wel recht wedervaren aan wat men de „sfeer“ van een boek zou kunnen noemen? Men kan een boek kritisch ontleiden, zakelijk en objectief. Maar toch moet men zich ook gevangen kunnen geven onder de sfeer van een boek, om het recht te kunnen doen gelden.

Dit boek van Jolán Földes raakt u, omdat het zoo warm en menscheijk geschreven is. Lees als voorbeeld de beschrijving van Vasja's begraving, waarbij de geheele Russische kolonie aanwezig is. Er leeft onder den rustigen verteltoon een ontembare innerlijke gloed, een bewogenheid met het lot der menschen, die de auteur beschrijft.

Onwillekeurig gaat men dit werk vergelijken met de eveneens door mevrouw Székely-Lulofs vertaalde romans van een ander Hongaarsch auteur, Ferenc Kőrmendi. Ook hij behaalde eenige jaren geleden een internationalen prijs met zijn boek „Carrière“. Ook hij werd door dit bekroonde werk in korten tijd een der meestgelezen auteurs. Maar na de lectuur van Kőrmendi's boeken is dit werk van Jolán Földes een verademing. Want we missen hier gelukkig den sterk Freudiaanschen inslag, die in de boeken van Kőrmendi soms tot een obsessie wordt. De abnormale plaats, die hij aan het sexueele toekent in zijn boeken, maakt ze voor ons onaanvaardbaar en ongenietbaar. Wat dat betreft, kan men het boek van Jolán Földes beter genieten. Dat wil zeggen, men kan het genieten om de meesterlijke wijze, waarop Jolán Földes de levens van haar emigranten weergeeft. Maar als Christenen gevoelen wij, dat dit bewogen boek geen oplossing geeft. Als Jolán Földes het heeft over de „Heimatslosen“, denken wij onwillekeurig aan de versregels van Wilhelm von Scholz:

Eine Heimat hat der Mensch,
doch er wird nicht drin geboren.

In de losgeslagen, ontwortelde levens van deze menschen is voor die Heimat geen verwachting en geen plaats. En men kan verstaan dat deze schrijfster aan een interviewer verklaart: „De sociale tendenz in mijn werk? Geen andere dan dat ik menscheijke waardigheid en menscheijke vrijheid boven al het andere stel.“

M. Gr. GILHUIS-SMITSKAMP.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Mag een dokter tegen zijn patiënt onwaarheid spreken?

Dit probleem is plotseling weer in een paar medische tijdschriften der laatste weken¹⁾ aan de orde gesteld. De Münch. Med. Wochenschr. van 3 Jan. 1936 bevat een artikel: „Darf der Arzt lügen?“ en in de Vox Medicorum van 15 Jan. 1936 staat een artikel: „Mag een dokter een patiënt de waarheid zeggen?“ Aanleiding hiertoe is geweest

1) Het artikel werd geschreven begin Februari 1936.

een aanval den beker. Wenkebaas industrieel de toestand aan den h... den patiënt naar huis... en alle voe... ders, maar... dagen late... een hartve... Volgens Prof. We... moeten ze... bach antw... schijnend

„Mag... een dood... korten tij... Het is zel... dat niet es... harteloos... zeggen: „... En de... aan en hij... niet alle... den mond... leugen“.

Ook de... schrift, D... zelfde sta... een theol... uit ethisc... voorwaar... lijk. Zoo... temperam... wijs lijn... Er is op... antwoord... mogelijk... het midd...

Nu eis... Gij zult g... is het me... het bove... aanvoelen... noodleug... „Gerefor... trekking... casus, de... loofd is... zal bew... van den... Daarbij... hier noc... Nu sta... niet, dat... moet; m... over zijn... oude hu... te antwo... wat zou... weet!“... lingen, r... En in... wel op... genoodz... lezen in... geest ui... waarts“... dat we... niet uit... heid de... dat Hij... meede... gen vro... en wie... hen pas... het ant... zelf in... het einc... u ook... Ook C... strekt r... gen. H... standig... heid te... de wa... er toe v...

Na d... men: h... ongene... direct L... aan dir... een pa... omtren... dat de... maar... nieuws... vragen... weten... om hu... tellen... méer l... los te... veelal